

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพ สถานการณ์กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพของ คน 3 วัย ใน ชุมชนตำบลสะเนียน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัย ให้เกิดความยั่งยืน

ตอนที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับคน 3 วัย

ตอนที่ 1 สถานภาพและสถานการณ์กิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพของ คน 3 วัย ในชุมชนตำบลสะเนียน อำเภอเมือง และจังหวัดน่าน

การศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพคน 3 วัย มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 5 พื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันในด้านบริบทชุมชน ดังนั้นสถานภาพและสถานการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสุขภาพในแต่ละพื้นที่มุ่งไปในกลุ่มคนในวัยที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

สถานการณ์และสถานภาพองค์การบริหารส่วนตำบลสะเนียน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

องค์การบริหารส่วนตำบลสะเนียน เห็นความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพทั้ง 4 ด้าน คือ กาย ใจ ปัญญาและสังคม โดยคนที่มีสภาวะทางกาย จิต ปัญญาและสังคมดี สามารถห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บได้ จากการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับนักวิจัยในพื้นที่ทำให้ได้ข้อสรุปของกิจกรรมสร้างสรรค์ของตำบลสะเนียนคือ มีกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุของตำบลสะเนียนที่มีความโดดเด่นและยั่งยืนกว่าการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีในตำบลคือ กิจกรรมของกลุ่มนวดวิถีไทยเพื่อสุขภาพ โดยกลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณการเข้าอบรมการนวดจำนวน 30 ชั่วโมงจากองค์การบริหารส่วนตำบลสะเนียน โดยส่งไปอบรมที่ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน หลังจากอบรมเสร็จได้ทำการเก็บชั่วโมงและประสบการณ์ต่ออีก 20 ชั่วโมง ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน โดยผู้ที่ผ่านการอบรมจะได้รับใบประกาศนียบัตรผ่านการเข้าอบรมการนวดวิถีไทยจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่านและสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน

ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนวดวิถีไทยเพื่อสุขภาพะนั้น ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มดำเนินงาน และกำหนดราคาในการนวดต่อชั่วโมง โดยในช่วงแรกได้ใช้พื้นที่ของบ้านนางจันทร์ วันจะนะ ประธานกลุ่มนวด ลูกค้าที่มารับบริการส่วนใหญ่จะเป็นครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนในเขตตำบลสะเนี่ยน โดยได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์จาก อบต. และผู้เข้ารับบริการที่แนะนำปากต่อปาก และในอนาคตทาง อบต.สะเนี่ยนจะทำการสร้างห้องเพื่อใช้ในการบริการนวดให้แก่กลุ่มนวดวิถีไทย ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลสะเนี่ยนอีกด้วย นอกจากนี้ทางกลุ่มยังมีการทำสวนสมุนไพรโดยได้รับความร่วมมือกับสภาเด็กและเยาวชนตำบลสะเนี่ยนจัดกิจกรรมปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทยของตำบลต่อไป นอกจากนี้กิจกรรมการนวดวิถีไทยเพื่อสุขภาพและการทำสวนสมุนไพรแล้ว อบต.สะเนี่ยนยังมีการจัดกิจกรรมมหกรรมสุขภาพตำบลสะเนี่ยนเป็นประจำทุกปี โดยนำสินค้าเพื่อสุขภาพและกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของชุมชนมาแสดง และนำเสนอให้ประชาชนทั้งภายในและภายนอกตำบลมาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการจัดกรสุขภาพที่ดีซึ่งทำให้คนเห็นความสำคัญของการมีสุขภาพที่ดี ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า

“...ที่มาเข้ากลุ่มนวดวิถีไทยเพราะคิดว่าสามารถนำไปเป็นอาชีพเสริมในช่วงว่างงานจากการทำเกษตรได้ แล้วมันก็ไม่ได้เสียหายอะไร และที่สำคัญทำให้ได้เจอผู้คนที่หลากหลายอีกด้วย...”

(ประธานกลุ่มนวดวิถีไทยตำบลสะเนี่ยน, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

“...แต่ก่อนอยู่บ้านเฉยๆ ไม่มีงานทำ พอทาง อบต.ประกาศรับสมัครให้ไปอบรมการนวดวิถีไทยเลยไปสมัครเข้าอบรมดู ตอนนี้ป่ามีลูกค้าประจำขนาดด้วยสัปดาห์ละครั้ง ก็จะถามลูกค้าว่านวดเป็นอย่างไรบ้าง ลูกค้าก็จะแนะนำว่าให้กดตรงนั้นนิดตรงนั้นหน่อย แรงไป เเบาไป ก็ได้เอามาปรับปรุงการนวดของเราให้ดีขึ้น...”

(สมาชิกกลุ่มนวดวิถีไทยตำบลสะเนี่ยน, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

“...ส่วนใหญ่ลูกค้าที่มานวดจะนัดผ่านทางประธานกลุ่ม เราก็จะมีการจัดคิวให้ว่าใครก่อนใครหลัง แต่บางครั้งลูกค้าก็ชอบที่จะนัดกับหมอนวดคนเดิม ทางกลุ่มก็ไม่ได้ขัดข้องอะไร ก็จัดหมอนวดให้ตามความต้องการของลูกค้า ...”

(ประธานกลุ่มนวดวิถีไทยตำบลสะเนี่ยน, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

“...ปีหน้าทาง อบต.จะทำห้องสำหรับเปิดนวดให้กลุ่มนวดวิถีไทยเพื่อสุขภาพที่ อบต. โดยจะมีสมาชิกกลุ่มนวดไปอยู่เป็นประจำทุกวัน เพื่อรองรับลูกค้า...”

(นักวิชาการสาธารณสุข อบต.สะเนี่ยน, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

“...ป่าว่ามันทำให้มีความสุขมากเลยนะที่เราทำให้คนที่ปวดเมื่อยได้ผ่อนคลายอาการปวดเมื่อยได้ เห็นอย่างนี้แล้วก็ดีใจอะ ก็คิดว่าจะยึดเป็นอาชีพเสริมไปเรื่อยๆ ถ้ายังมีคนมาให้ปวดอยู่...”

(สมาชิกกลุ่มนวดวิถีไทยตำบลสะเนียง, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

“...ป่าอยากให้มีการจัดอบรมการนวดเพิ่มอีก เช่นการนวดประคบ หรือจัดทำลูกประคบก็ได้ค่ะ เพราะว่าเป็นวิธีการผ่อนคลายเส้นที่ดึงจากการทำงานได้ดีกว่าการนวดแผนไทย เพราะการนวดแผนไทย บางครั้งกดแรงเกินไปก็ทำให้เกิดอาการฟกช้ำได้และอาจทำให้เจ็บมากกว่าเก่า...”

(ประธานกลุ่มนวดวิถีไทยตำบลสะเนียง, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

“...ในวันที่ 24 มิถุนายน นี้จะมีการจัดอบรมเด็กและเยาวชนที่ อบต. จึงจะเพิ่มกิจกรรมอีกหนึ่ง กิจกรรมคือให้เด็กกับกลุ่มสมาชิกนวดวิถีไทยร่วมกันปลูกสมุนไพรในสวนหลังบ้านของป่าจันทร์ เพื่อทำเป็น ศูนย์เรียนรู้สวนสมุนไพรไทยของตำบลต่อไป...”

(นักวิชาการสาธารณสุข อบต.สะเนียง, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

“...ทุกๆ ปี ประมาณเดือนมกราคมหรือกุมภาพันธ์ อบต.สะเนียงจะมีการจัดกิจกรรมมหกรรมสุขภาพ โดยจะมีการนำของดีแต่ละหมู่บ้านมานำเสนอในงาน ทุกๆ กิจกรรมจะสื่อไปในด้านกิจกรรมเพื่อสุขภาพ...”

(นักวิชาการสาธารณสุข อบต.สะเนียง, ผู้ให้สัมภาษณ์ 15 มิถุนายน , 2560)

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะคน 3 วัย ให้เกิดความยั่งยืน

จากการลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมและสังเกตการณ์การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่ที่รับผิดชอบ ทั้ง 5 พื้นที่แล้วนั้น ทำให้เห็นว่ากิจกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่นั้นมีความหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของชุมชนและบริบทชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะคน 3 วัยนั้น แต่ละพื้นที่ไม่ได้มีการดำเนินการแค่เพียงผู้รับผิดชอบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแค่เพียงฝ่ายเดียว แต่จะมีการเชิญภาคีเครือข่ายอื่นๆ เข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วย เช่น มีการเชิญครู กศน.มาร่วมเป็นวิทยากรสอนนักเรียนผู้สูงอายุ เชิญนักวิชาการสาธารณสุขของ รพสต.มาให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ตำรวจมาให้ความรู้ด้านกฎหมาย ประชาชนชาวบ้านมาให้ความรู้ด้านต่างๆ ตามศาสตร์ของตนเอง เป็นต้น เมื่อคนทั้ง 3 วัยได้รับความรู้แล้วก็ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันที่เหนียวแน่นเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่อไปอย่างต่อเนื่อง ส่งผลในด้านสุขภาวะด้านปัญญาที่นำไปสู่สุขภาวะทางจิตที่ดี เมื่อสังคมดี จิตดี ปัญญาดีแล้ว สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวหนุนเสริมให้ร่างกายมีความแข็งแรงมากยิ่งขึ้น

การดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่อาจมีความถนัดในการจัดกิจกรรมไม่เท่ากัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมของแต่ละพื้นที่ไม่สามารถบริหารจัดการการดำเนินกิจกรรมตาม

ความต้องการของชุมชนได้ เนื่องจากมีภารกิจในหน้าที่อื่นๆ ที่ต้องรับผิดชอบประจำอยู่แล้ว แต่จะมีแผนการดำเนินกิจกรรมของแต่ละ อปท. ที่กำหนดการทำกิจกรรมเป็นช่วงเวลา ถ้า อปท.ไหนที่กลุ่มเข้มแข็งและสามารถดำเนินกิจกรรมเองได้ อปท. ก็จะปล่อยให้ดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบของ อปท. และให้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการให้ สามารถดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกกลุ่มเอง เนื่องจากสมาชิกกลุ่มเห็นประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมที่สามารถสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีทั้ง 4 ด้าน คือ กาย จิต ปัญญาและสังคม โดยแต่ละพื้นที่มีรูปแบบดำเนินกิจกรรม ดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลสะเนียน กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะ คือ กิจกรรมการนวดวิถีไทยเพื่อสุขภาวะ โดยปัจจุบันสมาชิกกลุ่มดำเนินการเองอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาตามข้อเสนอแนะของทั้งผู้วิจัยและนักวิชาการสาธารณสุขของตำบลสะเนียนให้มีการจัดบันทึกอาการของผู้ที่มารับบริการนวดก่อนและหลังรับบริการ มีการจดสถิติความถี่ของผู้รับบริการนวดว่าในหนึ่งเดือนมาใช้บริการบ่อยแค่ไหน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพร เพื่อต่อยอดในการนำสมุนไพรในชุมชนมาทำเป็นลูกประคบต่อไปในอนาคต

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำปั่ว มีกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะ คือ กิจกรรมศูนย์ 3 วัย ที่มีการจัดขึ้นปี

ตอนที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาวะที่เหมาะสมกับคน 3 วัย

องค์การอนามัยโลก ได้นิยามไว้ว่า “สุขภาพ หมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา มิใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น” (ตามนิยาม “สุขภาพ” ขององค์การอนามัยโลก และ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550)” หรือสุขภาวะที่สมบูรณ์ทุกๆ ทางเชื่อมโยงกัน สะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกี่ยวพันและเชื่อมโยงกันทั้ง 4 มิติ นำมาสู่วิสัยทัศน์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) คือ “คนไทยมีสุขภาวะยั่งยืน หมายถึงคนไทยมีสุขภาวะดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา อันได้แก่

1. สุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น
2. สุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น
3. สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ เป็นต้น
4. สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) หมายถึง สุขุขอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึงพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้าของหรือความดีสูงสุด สุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคน

ดังนั้นเราสามารถสรุปความหมายของคำว่า “สุขภาวะ” ได้ว่าหมายถึง การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีความสุขทั้งกาย และ จิต อาจกล่าวได้ว่ามิใช่เพียงไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บ แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โลกในปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาวะคนไทยเกิดเป็นปัญหาด้าน สุขภาพ มลภาวะที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหา สุขภาพตามมา ทั้ง สิ้นก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บเช่นเกิดโรคเอดส์ เกิดโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด เกิดอุบัติเหตุสูงขึ้น เป็นต้น มีโรคหลายโรคที่อาจป้องกันหรือสามารถลดอัตราเสี่ยงลงได้ ซึ่งต้องการความร่วมมือร่วมใจจากหลายๆ ฝ่ายช่วยการสร้างเสริมสุขภาพให้กับสังคม

เมื่อพูดถึงคำว่า “สุขภาวะ” หลายคนจะมองแค่ด้านสุขภาวะทางกายของคนที่มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บ ไม่ป่วยเท่านั้น แต่ไม่ได้มองในเรื่องสุขภาวะด้านจิต ด้านปัญญา และด้านสังคม ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถทำให้เกิดสุขภาวะกายที่ดีได้เลย การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะควรคำนึงถึงผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่า เมื่อมาร่วมกิจกรรมแล้ว กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้มีสุขภาวะดีทั้ง 4 ด้านได้

รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาวะที่เหมาะสมกับคน 3 วัยของแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันตามสภาพของบริบททั้งด้านสังคมและชุมชน ดังนั้นการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะจึงต้องคำนึงถึงความต้องการและความเหมาะสมของกลุ่มผู้ทำกิจกรรมด้วย การทำกิจกรรมสร้างสรรค์จึงต้องมุ่งไปที่ผลลัพธ์ของการเข้าร่วมกิจกรรมของคนว่ากิจกรรมนั้นสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านกาย จิต ปัญญาและสังคมได้หรือไม่

การดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ของตำบลสะเนียน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างรายได้แก่สมาชิกกลุ่ม เมื่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นในครอบครัวแล้วก็ส่งเสริมให้สภาวะทางจิตใจของสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น นอกจากนี้การทำให้ผู้อื่นผ่อนคลายจากความเจ็บปวดและเมื่อยล้าได้นั้นก็เป็นความสุขทางกายของสมาชิกกลุ่มได้เช่นเดียวกัน อีกทั้งได้เรียนรู้การเจ็บป่วยของผู้ที่มาใช้บริการ ทำให้มีการพัฒนาทักษะการนวดให้ดียิ่งๆ ขึ้น

จะเห็นได้ว่ารูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สร้างเสริมสุขภาวะนั้น ไม่ใช่การทำกิจกรรมที่มุ่งแต่การส่งเสริมสุขภาพทางกายให้ห่างไกลจากการเจ็บป่วยหรือลดจากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่แล้วเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม เมื่อจิตใจดีแล้ว ร่างกาย สติปัญญา และสังคมก็จะดีตามมาด้วย